

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Калаур Світлани Миколаївни про дисертаційне дослідження і автореферат
ЛЕМЕШКО ОЛЬГИ ВАСИЛІВНИ
на тему: «**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ НЕСТАНДАРТНИХ
СИТУАЦІЙ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН**»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність дослідження Ольги Василівни Лемешко, у першу чергу, зумовлена тим, що професійна діяльність майбутніх офіцерів ДПС досить часто характеризується різноманітними конфліктними протистояннями, які почастишали у зв'язку з двома вагомими фактами: імплементацією безвізового режиму з Європейським Союзом та початком військової агресії Російської Федерації проти України. З огляду на наведені аргументи, необхідно акцентувати увагу на підготовку висококваліфікованих офіцерських кадрів з високим рівнем готовності до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон. Майбутні офіцери-прикордонники ще під час навчання мають навчитися приймати обґрунтовані й ефективні рішення у зазначеному аспекті.

Окрім наведених аргументів, здобувачкою було з'ясовано ряд доволі вагомих суперечностей, які необхідно розв'язати під час професійної підготовки офіцерських кадрів для ДПСУ. Погоджуємося із О.В. Лемешко у тому, що освітній простір відчуває гостру потреба у розробці виважених науково-методичних засад формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон. Таким чином, актуальність рецензованого дисертаційного дослідження не викликає жодних сумнівів та є беззаперечною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дослідженні. Відзначимо, що ґрунтовність задекларованих наукових положень та висновків підтверджена глибоким критичним аналізом теоретичних та практичних основ проблеми формування професійної

готовності майбутніх офіцерів-прикордонників. Так, авторкою використано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів, які дали можливість провести на високому науковому рівні педагогічний експеримент, здійснити виважену перевірку значущості отриманих результатів. На основі проведеного аналізу дисертаційного дослідження з'ясовано, що цілеспрямоване та доволі виважене використання обраного наукового інструментарію сприяло отриманню достовірних і валідних результатів.

Рецензоване дисертаційне дослідження опирається на багату джерельну базу – 225 найменувань, що створило належні передумови для системного і цілісного висвітлення об'єкту та предмету дослідження. Проаналізована здобувачкою теоретична інформація дала їй змогу ґрунтовно висвітлити теоретичні основи формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон, обґрунтувати практичні засади, визначити педагогічні умови, здійснити розробку моделі та провести експериментальну перевірку свого авторського бачення. Відзначаємо, що висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, відповідають поставленим завданням та корелюються з науковою новизною й практичним значенням.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційної роботи. Під час вивчення проблематики формування у майбутніх офіцерів-прикордонників готовності до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон здобувачка отримала значущі наукові результати. Зокрема, було *вперше* визначено та обґрунтовано 4 педагогічні умови: 1) розвиток мотивації до вивчення алгоритму дій посадових осіб в ППР при локалізації НС; 2) збагачення змісту навчальних дисциплін прикладами НС з урахуванням системного аналізу обстановки на ДК; 3) використання активних методів у навчанні курсантів приймати рішення для локалізації НС; 4) розширення практико-орієнтованої навчальної діяльності курсантів та розвиток культури спілкування з іноземними громадянами та розроблено модель цього процесу. У ході дослідження удосконалено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх офіцерів-

прикордонників до локалізації НС. У дисертаційному дослідженні, *набули подальшого розвитку* наукові уявлення про визначення сутності поняття «професійна готовність майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон».

4. Значущість отриманих результатів засвідчується тим, що, основні положення, узагальнення та висновки, які зроблені Ольгою Василівною, володіють практичною значущістю. Так, позитивно оцінюємо сценарії рольових ігор з навчальної дисципліни «Організація прикордонного контролю», та навчальний посібник «Реферування текстів за фахом: Англійська мова».

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження. Високий професіоналізм доводять опубліковані О.В. Лемешко наукові публікації. Зокрема, у науковому арсеналі здобувачки є 23 праці, серед яких 1 навчальний посібник, 12 наукових статей – у фахових виданнях України та іноземних держав у галузі педагогіки. Представлені публікації доводять наукову компетентність авторки, а також підтверджують повноту викладу отриманих результатів дисертаційного дослідження у відкритому друці.

6. Відповідність структури та змісту дисертації чинним вимогам. Структура дослідження слугує яскравим підтвердженням професіоналізму авторки та характеризує її як зрілого науковця-практика. Зокрема, назва дисертаційного дослідження узгоджується з метою, відповідає змісту теоретичної частини та є адекватною до проведеного експериментального дослідження. Авторкою вірно визначено понятійний апарат (об'єкт, предмет, мета, гіпотеза), що дозволило чітко окреслити практичні завдання.

У *вступі* чітко та логічно аргументовано актуальність, окреслено сучасний стан та проблеми, виділено невирішені питання, охарактеризовано необхідність розв'язання суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження. Здобувачкою представлено зв'язок роботи з науковими планами та темами, обґрунтовано наукову новизну і практичне значення, а також представлено дані про апробацію результатів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

У *першому* розділі авторка зосередила головну увагу на характеристиці теоретичних засад формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон. Схвально оцінюємо напрацювання щодо висвітлення змісту наукових дефініцій «локалізація», «нестандартна ситуація», «професійна готовність майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон». Поділяємо позицію здобувачки стосовно того, що структуру професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників у зазначеному контексті доцільно представити у єдності трьох компонентів: особистісного, когнітивного та діяльнісного.

Підтримуємо О.В. Лемешко у тому, що для зручності доцільно провести класифікацію нестандартних ситуацій. З цим завданням науковець повністю впоралася, про що засвідчує параграф 1.3.

За для виконання другого та третього завдань свого дисертаційного дослідження авторка представила у *другому* розділі «Науково-методичні засади формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон» докладну характеристику критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників у зазначеному контексті. Схвалюємо позицію Ольги Василівни щодо виокремлення спектру педагогічних умов. Вважаємо, що вибір чотирьох педагогічних умов (розвиток мотивації до вивчення алгоритму дій посадових осіб в пунктах пропуску при локалізації нестандартних ситуацій; збагачення змісту навчальних дисциплін прикладами нестандартних ситуацій з урахуванням системного аналізу обстановки на державному кордоні; використання активних методів у навчанні курсантів приймати рішення для локалізації нестандартних ситуацій; розширення практико-орієнтованої навчальної діяльності курсантів та розвиток культури спілкування з іноземними громадянами) є обґрунтований та свідчить про глибоке розуміння авторкою окресленої проблематики.

Погоджуємося із аргументованою позицією О.В. Лемешко стосовно того, що впровадження в освітній процес авторської моделі сприятиме ефективному формуванню професійної готовності майбутніх офіцерів прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон. Ґрунтовна та виважена характеристика моделі представлена як у дисертації (с. 144-156), так і в авторефераті. Графічне зображення моделі (рис. 2.1) засвідчує високий рівень компетентності здобувачки у використанні педагогічного моделювання. Відзначимо, що у дисертації представлена реалізація моделі, де цілеспрямовано та послідовно схарактеризовані конкретні форми, методи і засоби, що використовувалися на кожному етапі (мотиваційно-пізнавальному, організаційно-діяльнісному, аналітично-оцінному).

Схвалюємо те, що у *третьому* розділі здобувачкою доволі глибоко висвітлено організацію, зміст і методику проведення формувального етапу експерименту. Такий авторський підхід дав можливість отримати позитивні та статистично достовірні результати щодо сформованості у курсантів експериментальних груп усіх критеріїв. Позитивним вважаємо те, що для виявлення відмінностей між двома незалежними вибірками було використано методи математичної статистики на основі використання критерію Колмогорова-Смірнова.

Констатуємо високу мовностилістичну культуру дисертаційного дослідження та відзначаємо, що *загальні висновки* є послідовними, логічними, чіткими та конкретними. *Список використаних джерел*, а також посилання на них у тексті роботи зроблено із дотриманням усіх вимог. З'ясовано, що зміст автореферату відображає усі основні положення дисертаційного дослідження. Значний об'єм практичного матеріалу висвітлено у *додатках*. Таке авторське рішення дає можливість суттєво розширити спектр представленої інформації, а також характеризує здобувачку як компетентного науковця.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи вагомі позитивні напрацювання та здобутки дисертантки, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні *дискусійні моменти та зауваження*, які визначаємо у якості побажань:

1. У параграфі 1.4. «Зарубіжний досвід підготовки прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон» авторка зосереджує головну увагу на характеристиці загальних аспектів зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців, однак те як саме готують майбутніх офіцерів до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через кордон висвітлено лише фрагментарно. У зв'язку з цим варто було або відкоригувати назву параграфу, або доповнити його зміст конкретними практичними аспектами.

2. Вважаємо, що задля більшої чіткості показники професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон у табл. 2.1 (с. 83) доцільно було б назвати більш конкретніше, а також представити у таблиці діагностичний інструментарій для визначення рівня їх сформованості.

3. Визнаємо як ґрунтовний перелік загальнодидактичних та специфічних принципів, реалізація яких дозволяє досягнути очікуваних результатів під час формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон, однак авторка у графічній моделі (рис. 2.1) і у теоретичному її описі не зосередила увагу на підходах, на які доцільно зробити акцент.

4. У нашому баченні є дещо не рівноцінними розділи дисертаційного дослідження. Так, останній розділ «Експериментальна перевірка дієвості моделі та педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон» має лише 34 сторінки. Тому вважаємо, що авторці варто було б дещо розширити параграф 3.2 «Результати дослідно-експериментальної роботи», який має лише 4 сторінки на основі поповнення його інформацією, яка представлена у додатках Н та П.

5. Зважаючи на те, що 5 завдання, яке поставила перед собою здобувачка, стосувалося розробки методичних рекомендацій науково-педагогічному складу щодо формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації НС, то варто було б більш конкретизувати авторські

рекомендації, бо деякі з них мають дуже загальне формулювання та носять описовий характер.

8. Висновки щодо відповідності дисертаційного дослідження чинним вимогам. Відзначимо, що зауваження та побажання носять дискусійний характер, а тому не мають суттєвого впливу на високу позитивну оцінку дослідження. Робота Ольги Василівни характеризується нами як доволі цінна у контексті професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. З'ясовано, що у дисертації представлено нові, раніше не захищені теоретичні та практичні положення. Результати, які було отримано О.В. Лемешко можна розцінювати як такі, що дуже позитивно впливають на підвищення фахової компетентності офіцерського складу Державної прикордонної служби України. Отже, дисертаційне дослідження характеризується науковою новизною, теоретичною і методичною значущістю та має вагомe практичне спрямування.

Таким чином, дисертаційне дослідження на тему «Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон» визнаємо змістовною та завершеною науковою працею, яка повністю відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 та 13 положення «Порядку присудження наукових ступенів», що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), а її авторка – Ольга Василівна Лемешко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент
докторант кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Калаур С.М.